

1980/4., 97—104. — Földes Klára: Két játékos ötlet az oroszórára. INYT. 1980/186—9. Szilágyiné Hódosi Zsuzsanna: A játék mint módszer a nyelvtanítás kezdő szakaszán kisiskolás korban. INYT. 1980/5.: 135—40. Éva Erzsébet: A kreatív gondolkodás lehetőségei az alsó tagozatos orosz nyelvi órán. INYT. 1980/3.: 65—70., Timár Zsuzsa—Fehér Judit: Diafilmek a nyelvtanulás szolgálatában. INYT. 1983/1.: 20—4. Természetesen a felsoroltakon kívül is számos dolgozatot említhetnénk.

- [27] Vö.: Dr. Hadas Ferenc—H. Juhász Éva: Az általános iskolai teljesítményszint komplex mérése orosz nyelvből. INYT. 1981/5.: 129—39. 35., illetve a felmérés teljes anyaga a dolgozatban jelzett helyen (139.).
- [28] Szerb Antal írja a következőt: „És az az alapvető *komolytalanság*, amely a homéroszi istenek legszembetűnőbb tulajdonsága — paradox módon éppen isteni mivoltukból következik. Gondoljuk meg: az istenek is részt vesznek az ütközetben Trója falai alatt, fegyverrel a kezükben harcolnak egymás és az emberek ellen, de harcukból hiányzik a hősi élet perspektívája, a hősi halál.” (Szerb Antal: A világirodalom története. Magvető, Budapest, 1962.: 11.) Talán így van ez egy kicsit a fakultatív órákon adott osztályzatokkal is. Éppen ezért, mert csak orientáló jellegűek, motiváló tényezőkként veszítenek hatékonyságukból.
- [29] „Kiejtést minden fokon lehet és kell tanítani.” Vö.: Horváth Tibor: A kiejtés tanítás elvi és rendszertani kérdései. Anyanyelv — idegennyelv. Nyiregyháza, 1984.: 200—10. 210.

DR. BÓRA FERENC
Kaposvár

A tanítók intenzív továbbképzéséről

A tanítók első intenzív továbbképzésének befejezése után összegyűjtöttük a résztvevők tanfolyammal kapcsolatos tapasztalatait. Úgy véljük, ők adhatják a legrealisabb információkat az egyéves munka eredményeiről és problémáiról. Minden részkérdéssel nem tudtunk — és nem is akartunk — foglalkozni. A tantárgyak közül csak az „általános ismeretek” helyzetére kértünk és kaptunk értékelő megállapításokat. A továbbképzés iránti motivációról, a gondokról és a problémákról, a továbbképzés hatásáról a legilletékesebbeket szólaltatjuk meg. A tanfolyam résztvevőinek véleménye áll írásunk középpontjában.

A továbbképzés iránti motiváció

A továbbképzés iránti motiváció tipikus jellemzőit is megvizsgáltuk, táblázatunk a tanfolyamra jelentkezés indítékait mutatja be:

	Százalék	A létszámhoz viszonyított %
Indíték, indíttatás		
Külső késztetés, javaslat		22
Új, korszerű ismeretek elsajátítása		60
Ismeretek kiegészítése, pótlása		60
A permanens művelődés igénye		11
Az irányított tanulás feszessége		11
Szakmai bizonytalanság felszámolása		11
Anyagi okok		60

Értékesnek tartjuk azokat a késztetéseket, melyek az általános iskolák igazgatóitól indultak ki. A százalékarányuk azonban alacsonynak tűnik. Az iskolák vezetőinek nem egészen egynegyede adott ösztönzést a továbbképzéshez. Valóságérzetünk megköveteli, hogy a lényegesebb okokat felsoroljuk: nem könnyű biztosítani a tanfolyam elvégzését, — az azt követő igényesebb munka — anyagi elismerését szolgáló bért; az elnöiesedett tantestületekben az egyébként is gyakori helyettesítési gondok újabbakkal súlyosbodnak a továbbképzés következtében; a „húzó” tanítóknak, a kisgyermekes anyáknak nem akarnak újabb terhet rakni a vállára. Az elmarasztalás tehát nem lenne indokolt. A felsorolt problémák arra is jók, hogy megbecsüléssel szóljunk azokról az igazgatókról, akik a rendelkezésükre álló eszközökkel támogatják a továbbtanulókat. A továbbképzést kiváló eredménnyel teljesítő tanítónő sorait idézem: „Arra gondoltam, hogy mindenképpen hasznos lesz ez a tanfolyam. Most még elég fiatal vagyok ahhoz, hogy győzzem energiáival. Gyerekeim már elég nagyok az önállóságra. Az iskolavezetés is biztatott. Jól esett, hogy rám gondoltak.” Egy másik tájékoztatás az igazgató tanfolyamra való késztetéséről: „Igazgatóm is javasolta jelentkezésemet, az ő kérésére vállaltam ezt a nem könnyű feladatot.”

Azt is megvizsgáltuk, hogy a tanítók továbbképzését támogató általános iskolai igazgatók és igazgatóhelyettesek milyen indítékok alapján, milyen személyes tulajdonságból eredően küldték továbbképzésre beosztottjaikat. Kiderült, hogy mindegyikük vagy jelenleg is tanul valamelyik felsőfokú intézményben, vagy a közelmúltban „fejelte meg” tudását az egyetemen. Nagyra tartják, megbecsülik a korszerű elméletet és a gyakorlatot megújító ismereteket. Céltudatosan, igényesen formálják tantestületük arculatát, követelményeik magasak.

A külső késztetés egy másik módját is érdemes megemlíteni. Megbocsátható, ha az oktatók erről az egyetlen esetről szívesen hallgatnak információkat. Az anyaiskolában végzett, Kaposvárott dolgozó osztálytársak is közreműködtek, hogy volt osztálytársuk posztgraduális képzésben részesüljön. És valami más is közrejátszott a továbbképzésben, ezt a következő vallomásrészlet is bizonyítja: „Szerettem itt Kaposváron, vágytam vissza régi iskolámba.”

Jól látták előre az intenzív továbbképzési rendszer létrehozói, hogy a törekvő, jobb eredményeket produkálni akaró tanítók megértik, hogy új, korszerű ismeretek elsajátítása révén következhet be az iskolákban a tartalmi-szemléleti-metodikai megújulás. Ezért szerepelt a célkitűzések között, hogy a továbbképzésben kerüljön előtérbe a pedagógiai, szociálpszichológiai, vezetési ismeretek elsajátítása. Célul tűzték ki, hogy a tanítók intenzíven foglalkozzanak a személyiség, a képesség és a tehetség fejlesztésének feladataival. A továbbképzés felső irányítói és a tanítói szándék találkozott. Ezért fordult elő magas százalékarányban, hogy az új, korszerű ismeretszerzés (tudás) reményében nyújtották be a tanítók a jelentkezési lapjaikat. Bizonyítékul ismét a tanfolyam hallgatóit szólaltatjuk meg: „Jelentkezésem legfőbb oka, hogy ismereteimet szerettem volna bővíteni, újat és korszerűt elsajátítani, jobban tanítani — nevelni.” „Határozott céloom volt: a korszerűbb pedagógiai tudás elsajátítása.” „Elhatároztam, hogy az eddigieknél nagyobb tudás birtokában fogom a tanfolyam elvégzése után segíteni iskolámat, kártársaimat.” „Úgy éreztem, hogy szükségem van munkámban új elméletek, eljárások megismerésére.”

Helyesnek bizonyult az intenzív továbbképzésnek az a célkitűzése is, hogy a tanítók a korábban nem tanult ismereteket pótolják önként vállalt tanulás keretében. Petrikás Árpád írja: „A diploma megszerzésétől eltelt évtized alatt komoly változás tanúi lehetnek a különböző tudományágak terén, különböző szinten dolgozó pedagógusok. Az elméleti alapok azokon a területeken szükségesek, ahol indítástokat kaptak a képzés folyamán...” (Pedagógusképzés és innováció II., Pécs, 1986., 96. l.) Az ismeretek

kiegészítésének, pótlásának szándékát a pedagógusok így indokolták: „Úgy érzem, 16 év után szükség van az ismeretek megújítására, újak szerzésére. Munkaközösségvezető vagyok, illik többet tudni, tájékozottabbnak lenni társaimnál. A tanfolyam segít a szakirodalomban való tájékozódásban is.” „Régen végeztem el a főiskolát. Jól láttam, hogy szervezett továbbképzésben könnyebben felelevenitem és kiegészítem tudásomat, mint egyéni önképzéssel.” „Hosszú évek óta 1—2. osztályban tanítok. Egy sor ismeret kiesett már, elfelejtettem. Szerettem volna újra a mai követelményeknek megfelelő tudást szerezni.” „Olyan céllal jöttem a tanfolyamra, hogy a 10-12 éve szerzett ismereteimet felfrissítsem, újakkal gyarapítsam. Levelező tagozaton végeztem, így mindig bizonyos hátrányt éreztem kollégáimmal szemben. Ezt szerettem volna pótolni.” „Levelezőn végeztem el a tanítóképzőt. Mindig úgy éreztem, hogy túl keveset kaptam. Ezért elsőként jelentkeztem, hiszen nagyon jó volt számomra, hogy szakmailag továbbképezhettem magamat.”

A továbbképzést néhányan a tanulás belső kényszeréből, tudásuk folyamatos fejlesztésének igényéből vállalták. Álláspontjukat a következőkben fogalmazták meg: „Egyetérték azzal a törekvéssel, amely szükségesnek tartja a pedagógusok számára a permanens művelődést. Megbecsülésünk akkor nő majd, ha a tanítók és tanárok vállalják az értelmiségi tennivalókat (az értékek létrehozását, a korszerű tudás és kultúra közvetítését).” „Elsősorban azért jelentkeztem, mert szakmai téren szükségem van állandó és folyamatos fejlődésre, tanulásra.” A tanítók tizenegy százaléka azért jelentkezett a tanfolyamra, mert az önképzés mellett szükségesnek tartották a külső kontrollt és az irányítás ösztönző és igényt támasztó hatását. A korábbi továbbképzéseknél feszesebb követelmények alapján végzett, ellenőrzött és értékelt tanulásban kívánják magukat fejleszteni és megmérteni: „A sokirányú munka, elfoglaltság gyakran megalkuvóvá teszi az embert. Kevésbé mélyül el a szakirodalom tanulmányozásában, a jó elméletek adaptálásában. Ezért fontos, hogy az ember tudatosan irányított képzésben vegyen részt.” „Szükségét éreztem annak, hogy az önművelésen túl irányított képzésben is részesüljek.” „A megyei és a helyi továbbképzések nem voltak fejlesztő hatásúak számomra. Bízom abban, hogy ez az új továbbképzési forma új koncepciókkal ismertet meg. Ebben a nagy zűrzavarban, — ami ma a pedagógiában van — tisztázni kellett jó néhány kérdést.” „Szakmai továbbképzésben alig volt részem. Egyre jobban éreztem a továbbképzés szükségességét a GYES után.” „Az irányított tanulást tartottam a legcélravezetőbbnek.”

A kemény munkára vállalkozó tanítók esetében indokolt, hogy a fizetésemelés kilátásba helyezése is motiváló hatást váltson ki a jelentkezésre. A résztvevők közel kétharmada jelezte, hogy az anyagiak befolyásolták elhatározásukat. A százalékos tények is bizonyítják, hogy az anyagi ösztönzést jól kell felhasználni, ha az intenzív továbbképzés tömegesítése a cél. Három „vallomást” közlünk, csupán azokat, amelyek gyakran megisméltódnak: „Gyarapítani kívántam tudásomat az iskola és saját javamra. Úgy gondoltam, ha ezt anyagilag is elismerik, érdemes lesz elvégezni a tanfolyamot.” „Döntésem másik oka anyagi eredetű. A problémát azonban az jelenti, hogy a továbbképzés kezdete előtt biztosra ígérték a fizetésemelést, ami később »adhatóvá« változott.” „Becsületesnek tartanám, ha tudásunk gyarapodását értéknek ismernék el. Rajtam az érték szerzés nem múltott. Igyekeztem megtenni, ami szükséges, amire képes vagyok. Várom a »másik fél« választát: az erkölcsi és az anyagi elismerést.”

Elismerő vélemények az „általános ismeretek” című tantárgyról

Megvizsgáltuk, hogy a továbbképzés résztvevői az „általános ismeretekkel” elégedettek-e? Az elismerő nyilatkozatot tett hallgatók aránya: 92 százalék.

Az intenzív továbbképzés reális igényeket fogalmazott meg, amikor célul tűzte ki,

hogyan formálja a résztvevők látásmódját, pedagógiai kultúráját. A tanítók számára készült tematikákban, a hallgatók önként vállalt kiselőadásaiiban azért kaptak helyet pedagógiai, szociálpszichológiai, pszichológiai, vezetési, szociológiai stb. ismeretek. A szálalékatokból kitűnik, hogy az ilyen jellegű ismeretek iránt nagy volt az igény. A továbbképzés hallgatói szívesen tanulmányozták az „általános ismereteket” nyújtó szakirodalmat. Sikeresnek bizonyult a tantárgy beiktatása a továbbképzés tematikájába. Ezt bizonyítják a résztvevők véleményei is.

A tanítók dicsérték az oktatók felkészültségét, szakértelmét, segítő szándékát, humánitását, kartársi magatartását. Négy véleményt szó szerint idézünk: „Tetszett a közvetlenség, valóban partnerei lehettünk az oktatóknak. Feloldották a bennünk levő gátlásokat.” „Jó, személyes kapcsolat alakult ki a csoport és a tanár között.” „Az oktató emberi magatartása megfelelt elképzeléseimnek.” „Nem akarták bebizonyítani, hogy eddigi tudásunk nem elégséges ahhoz, hogy munkánkat el tudjuk végezni. Megvilágították és közreműködtek az ismeretek feltárásában, sok segítséget kaptunk tőlük munkánkhoz.”

A tanfolyam hallgatói ismeretszerzéssel kapcsolatos véleményüket részletesen kifejtették. Megfogalmazták, hogy a továbbképzés tudományos igényű kutatási eredményekkel ismertette meg őket, olyan ismeretekkel, melyekről eddig nem hallottak. Állításuk szerint magas szintű pedagógiai-pszichológiai ismereteket szereztek, melyek logikusan felépítettek voltak, s közvetítésük és megszerzésük aktivitást igényelt a hallgatóktól. Olyan tudnivalókat elevenítettek fel, egészítettek ki, melyek adaptálhatók a napi munkában.

A résztvevők véleménye szerint új, friss, korszerű megvilágításban vizsgáltak meg néhány résztemát, melyek előnyösen alakították szemléletmódjukat. A megismert elméletet jónak, hasznosíthatónak tartották. Az elmélet és gyakorlat egységében végzett elemzés hasznosságát is kiemelték a továbbképzésbe bekapcsolódott tanítók. Az oktatók — és irányításukkal a hallgatók — világos, rendszerbe foglalt, adaptálható elméleti tudnivalókkal ismerkedtek meg. A véleményekben megfogalmazódott, hogy a továbbképzésen szerzett tudás jól segíti a gyakorlati munkát. A megkérdezettek úgy vélték, hogy felesleges és a gyakorlat számára semmitmondó ismeretekkel nem terheltek a tanfolyam hallgatóit. Tartalmas, lényeges, rendszerezett ismeretek birtokába jutottak. Sor került a szétszórt eddigi ismeretek összefoglalására, a felhasználás lehetőségeinek áttekintésére, az elmélet tudatos átgondolására. Két hallgató véleményét idézzük: „Az általános ismeretek keretében szerzett ismereteket jól tudtuk hasznosítani a tanítási órákon. Különösen a mérésekhez kaptunk jó felkészítést. Az elmélet és a gyakorlat útjának feltárására törekvés jellemezte a foglalkozásokat.” „Az előadások jók voltak. Köszönet a segítségadásért és a jó szándékért.”

A továbbképzés résztvevői megállapították, hogy a foglalkozásokon jó volt a légkör. Motiváltak, aktívan, szívesen kapcsolódtak be a munkába. Az ajánlott irodalom alapján felkészültek a soronlévő témákból. Két tanító így fogalmazta meg véleményét: „A kiscsoportos foglalkozásokon sok olyan kérdés került napirendre, melyek napjaink pedagógiai problémái közé tartoznak. Valóságos helyzetek folyamatelemzését végeztük el.” „A tapasztalatok cseréjére is sor került. A foglalkozáson elhangzottak találkoztak a realitással.”

A továbbképzés hallgatói nem fukarkodtak az elismeréssel, azonban közülük többen szóvátették, hogy az „általános ismeretekre” kevés óraszámot szántak a szervezők. Szívesen vették volna, ha a pszichológiára és oktatáspolitikára több idő jutott volna. Tíz óra azonban túl kevés arra, hogy a lényeges — a megújulás szempontjából fontos — pedagógiai kérdéseket áttekinthessék.

A továbbképzés volt hallgatóinak álláspontját, önvallomását figyelembe véve, öt tipikus problémakörrel találkoztunk vizsgálódásaink során.

Szervezési kérdések terén — főleg az indulás időszakában — sok volt a probléma. A hibák nagy részét a főiskola folyamatosan kijavította. A követelményeket, a tanulás módját, az elsajátítandó témaköröket csak menet közben ismerték meg a tanfolyam hallgatói. A kérdéseinkre az egyik tanítónő a következőket írta: „Szerettem volna előre tudni az egész évi programot és a záróvizsga követelményeit. Csak később kaptam reális tájékoztatást, mert gyakran változtak az intézkedések.” A kezdeti bizonytalanság rövid ideig tartott, s beindult a tartalmas munka. Az „általános ismeretek, elsajátításához a hallgatók megkapták a legfontosabb tájékoztatást. Sor került a képzési célok, a feladatok, a követelmények ismertetésére. Az induláskor a munka minősítésének kérdésében — az évközi tevékenység és a záróvizsga elbírálásában — nem volt egységes állásfoglalás. Tankönyvek, jegyzetek, dokumentumok is hiányoztak. A szakirodalom mindenki előtt ismert volt, mégsem bizonyult problémamentesnek a feldolgozandó irodalom beszerzése. Ezt többen szóvártették, az egyik véleményt idézzük: „Sok időt vett igénybe, hogy a könyvtárakból összeszedjem a tanulnivalót. Néhány ajánlott irodalmat nem is lehetett megkapni.” Segítséget adott a foglalkozásokra való felkészüléshez a szakirodalom feldolgozását bemutató írásos útmutató. Ebben a főiskola oktatói ismertették az önálló tanulás céljait, a feldolgozási módokat, s azokat a tanácsokat, amelyek az ismeretanyag elsajátítását szolgálják.

Esetenként gondot jelentett a konzultációkra érkezett tanítók elszállásolása. Előfordult, hogy a nappali hallgatókkal közös szobában helyezték el őket. Ez kényelmetlenséget, feszélyezettséget okozott, s a tanfolyam résztvevői nem tudták jól kipihenni magukat. A Tolna megyéből jöttek úgy vélték, hogy a szervezésben érvényesíteni kellene a decentralizálás elvét. Időt, energiát, pénzt lehetne megtakarítani, ha Szekszárdon is megszerveznék a továbbképzési központot. A tanfolyamra való beiskolázási területet jelenleg túl nagyknak tartják. Szerintük sokan azért nem vállalkoztak a továbbképzésre, mert nehezen tudják Kaposvárt megközelíteni. Szekszárd bekapcsolásával ezek a gondok csökkennének.

A továbbképzésbe bekapcsolódott tanítók a legtöbben az időhiányra panaszkodtak. Kevés idejük jutott a foglalkozásokra való felkészülésre, több időt igényeltek volna a záródolgozat konzultálására. Nem mindig tudtak alaposan elmélyedni az ismeretanyagban. E gondok érzékeltetésére tőlük idézünk: „Probléma volt, hogy nem kaptunk szabadságot a felkészülésre, ezért mindig fáradtan fogtam hozzá feladataim megoldásához.” „Az időhiány miatt feszített tempóban végeztük el az otthoni felkészülést. Ehhez párosult, hogy a tanfolyam programja is zsúfolt volt.” „A lelkiismeretem nem volt nyugodt, pedig minden alkalmat fölhasználtam a tanulásra. Csak a hétvégeken tudtam tanulni.”

Munkahelyi problémákról is adtak visszajelzést a tanfolyam hallgatói. Állításaik szerint az otthoni oktató-nevelő munkában kisebb hiatusok keletkeztek a konzultációk idején. Megfelelő helyettesítésről nem minden iskola tudott gondoskodni. Különösen a kis tantestületekben küszködtek ilyen gondokkal. Meg is fogalmazták néhány esetben, hogy a közösség terhére szervezték meg a pedagógusok intenzív továbbképzését. A munkahelyi nehézségek bemutatására közlünk néhány véleményt: „Osztályomban megnőtt a helyettesítések száma. A nem kellő intenzitással végzett munka sok pótlást igényelt. Különösen a visszahúzódo gyerekek teljesítményén érezhető némi visszaesés.” „Munkahelyemen neheztelnek rám kollegáim. Úgy érzem, nem ismerik el a továbbképzésbe fektetett munkámat. Szakmai féltékenység miatt alakult ki ez a helyzet közöt-

tünk.” „Az igazgatók nem méltányolják igyekezetünket. Az enyém mereven elzárkózik az anyagi elismerés elől.” „Az utóbbi észrevételhez érdemes néhány gondolatot fűzni. Helyeseljük, hogy nem csupán szövirágokban kívánják elismerni a tanítók ismeretek megújításába fektetett energiáját, a nagyobb tudást. Az azonban döntően befolyásolja a továbbképzés további alakulását, hogy az erőfeszítésért, a megújított és kiegészített ismeretekért, az ebből következő tudatos és eredményes munkáért bizonyos bérkiegészítés adható, vagy az iskola köteles a rendelkezésben megjelent összeggel honorálni az elvégzett munkát. Úgy véljük az első — a jelenleg érvényben lévő — megoldás esetlegessé teszi a tanulmányok befejezése utáni anyagi megbecsülést, a fizetésemelést. Miért méretnek meg kétszer azok, akik többletmunkát vállalnak a tanulásal? Miért nem elég, ha a főiskola oktatói a „megújított diplomára” a munka alapján ráírják: „részt vett”, „jól megfelelt”, „kiválóan megfelelt”. Határozottan állítjuk, hogy a főiskolák oktatói az értékelés realitására törekszenek, csak az érdemeknek megfelelően állapítják meg a minősítés fokozatait. Azok a baranyai szakfelügyelők, somogyi általános iskolai igazgatóhelyettesek, akik elvégezték a továbbképzés egyéves tanfolyamát, meg tudják állapítani, milyen elméleti-gyakorlati-metodikai értékekkel gazdagodtak a tanfolyam résztvevői. Tanácsos lenne először azok beiskolázása az intenzív továbbképzésre, akik elbírálják a tudásukat megújító tanítókat (igazgatóhelyettesek, szakfelügyelők).

A két-három napos, otthontól való távollét szinte minden továbbképzésben részt vett tanítónak gondot okozott. Volt, aki nem tudta vállalni, hogy éjszakára is Kaposváron maradjon. A kisgyermekes családanyák naponta hazautaztak, hajnalban keltek, s ez fáradtságot és anyagi kiadást jelentett számukra. A továbbképzésből eredő, családot érintő gondokat így mutatták be a legilletékesebbek: „Egy második kislányom és egy negyedikes fiam van. Amikor én itt vagyok, a férjem szabadságot vesz ki, hogy az otthoni élet csorbát ne szenvedjen.” „Hosszúak voltak a konzultációk. Nehezen oldottam meg a gyerekek felügyeletét.” „A téli tanulmányi szünet alatti időszakban nagyon nehezemre esett a konzultációkon való megjelenés, mert ezt az időt nem tölthettem a családommal.” „Kérem, hogy a továbbképzést szervezők gondoljanak arra, hogy többségében nők vesznek részt ezen a tanfolyamon. Legyenek gyakoribbak a konzultációk, vagy ha másképpen nem megy, emeljék fel két évre a továbbképzés időtartamát.”

Vélemények a továbbképzés hatásáról

A továbbképzés befejezése után megkérdeztük a volt hallgatókat, hogy mit adott számukra az irányított felkészülés. Százalékos adataink az eredményesség néhány lényeges paraméterét tárják fel:

A létszámhoz viszonyított %	Mit nyújtott a továbbképzés a hallgatók számára?
82	Hasznos ismeretet
60	Korszerű szemléletet, látásmódot
60	Módszerkultúra korszerűsítésére törekvést
44	Iránymutatást a gyakorlathoz
22	Tapasztalatcsere, kapcsolatteremtés lehetőségét
—	Elbizonytalanodást

- Természetesen a továbbképzést befejező tanítók több hatást is visszajelézhetnek. Érdemes felsorolni, mit jelentett a tanfolyamon kapott ismeret a résztvevők számára:
- elhalványult (elfelejtett, ritkábban előforduló) információk felelevenítését;
 - megvilágítottak számukra olyan kérdéseket, amelyeket helytelenül értelmeztek;
 - egyes tudáselemek felfrissítését, bővítését, új szempontú áttekintését;
 - tájékozódást a korszerű koncepciókról, a várható változásokról;
 - a munkához szükséges új ismereteket;
 - az ismeretek rendszerezését;
 - az útmutatást a további önálló tanuláshoz, önműveléshez;
 - tudományos igényű tanulmányírás alapkérdéseit sajátították el;
 - didaktikai jellegű innovációt.

A hasznos ismeretek elsajátítását bizonyító magas százalékarányból kitűnik, hogy a továbbképzés — a jelentős szervezési, foglalkozásvezetési hibák ellenére — eredményesnek bizonyult. A legilletékesebbek — a záróvizsgát tett tanítók — jelezték vissza azoknak a céloknak a megvalósulását, amelyeket dr. Komlói Sándor és Vastagh Zoltán így fogalmazott meg egyik közös tanulmányukban: „A továbbképzés során sor kerülhet az elméleti alapok felfrissítésére, a korábbi ismeretek új összefüggésekbe állítására, új diszciplinák megismertetésére, a tapasztalatok elemzésére. Mindez abból a célból, hogy aktív befogadásra és koncepcióalkotásra késztessek a résztvevőket.” (Pedagógusképzés, továbbképzés és az iskolai innováció = Felsőoktatási Szemle, 1986/7—8. sz. 430. l.)

A korszerű — a mai változásoknak megfelelő — szemléletet, a módszerkultúra megújítására törekvést is a pozitív hatások közé sorolták a volt hallgatók, tőlük valók a következő idézetek: „Remélem, gondolkodó, a tennivalókat átlátó, nyitottabb, az itt elsajátított ismeretekkel feltétlen gazdagabb, presztízisében megerősödött ismeretekkel feltétlen gazdagabb, presztízisében megerősödött pedagógus lettem.” „Az oktatók tudatosan ráirányították figyelmünket a mindennapi munkák elméleti kérdéseire. Arra készítettek bennünket, hogy búvárkodjunk a szakirodalomban. Nagy figyelmet fordítottak a pedagógiában bekövetkezett változásokra.” „Kritikusan, a realitás talaján maradván fogom vizsgálni a pedagógiai összefüggéseket.” „Új szemléletmódot adott a tanfolyam a munka tervezéséhez, szervezéséhez. Néhány kérdésben megerősítést kaptam, hogy munkámban jól látok bizonyos problémákat, s azok megoldásában helyes úton járok.”

A gyakorló pedagógusok nagy érdeklődést tanúsítottak a metodikai kérdések iránt. Elismeréssel szóltak a módszertani kultúra szélesítésére tett oktatói erőfeszítésekről: „Hasznosítható és alkalmazható módszereket ismertünk meg.” „Önbizalmat adott, hogy egy adott tantárgyon belül látom a szaktárgy elméleti és módszertani kérdéseinek összefüggéseit. Ez nagy biztonságot ad számomra.”

Tudatosító tevékenységre lesz szükség, hogy a résztvevők megtanulják: hogyan lehet „értékesíteni” elméleti tudásukat a gyakorlatban. Erről néhány hallgató a következőképpen nyilatkozott: „A továbbképzés után másképpen látom az elméletre támaszkodva az oktató-nevelő munkát. Sok új gyakorlati eljárást tudok belevinni munkámba.” „Annak ellenére, hogy »gyorstalpalásként« rövid idő alatt nagy anyagot tekintettünk át, jó volt érezni, hogy az előadók ismerik az iskolák problémáit. E problémák felszámolására is igyekeztek felkészíteni bennünket.” „Sok új ismeretet tudtam folyamatosan alkalmazni munkámban.” „A csoporton belül — több alkalommal — tartalmas beszélgetés és vita alakult ki. Ezekből is sokat tanultam.” „Mások munkájának megismerése hasznos tapasztalatokkal szolgált.” „Örömet okozott, amikor tapasztaltam, hogy sok jól dolgozó pedagógus tekinti szívügyének az eddigieknél is jobban végzendő munkát.”

A továbbképzés következményeként megnyilvánuló bizonytalanságot jól érzékel-

tetik a következő sorok: „Hatását most még nem tudom lemérni. Több dologban elbizonytalanodtam. Úgy gondolom, ennek egyetlen útja van, a további önképzés.” „Egyéb problémát is felvetettek a továbbképzés résztvevői: felsorolták, mi maradt ki a tematikákból; a túlzott követelmények elkedvetlenítő hatását is szóvá tették; pedagógushoz méltóan rendezték az oktatók és a köztük kialakult véleménykülönbségeket; egyenesek és nyíltak, kezdeményezők és aktívak — sok esetben — kreatívak voltak; a szervezési hiányosságokat — a jobbítás szándékával — kritizálták; nehezen fogtak hozzá a záródolgozat megírásához.

Záró gondolatként megfogalmazható: hallgató és oktató egyaránt sokat tanult egymástól az egyéves együttműködés alatt. Bebizonyosodott, hogy a gyakorlati pedagógiai munka a jól kiválasztott elmélettel, aktív befogadó és alkalmazó tanítói szándékkal jó eredményekre képes. A kezdeti hibák ellenére az intenzív továbbképzés hatékonynak bizonyult. Az elismerő és az elmarasztaló vélemények figyelembevétele segítheti a hibák kiküszöbölését, az eredmények megszilárdítását.

*Minden kedves Előfizetőnknek, Olvasóinknak,
Munkatársunknak kellemes pihenést,
gondtalan nyári vakációt kíván a*

*Módszertani közlemények
Szerkesztősége és Kiadóhivatala*